

V DIGITÁLNÍM SVĚTĚ: JAK MLUVIT NA INTERNETU

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Jaká jsou specifika komunikace online oproti té tváří v tvář?

V online světě můžeme zůstat **anonymní**, můžeme se **vydávat za kohokoli**, můžeme **komunikovat kdykoli a odkudkoli**. Při komunikaci tváří v tvář (face to face) **vidíme emoce člověka**, se kterým se bavíme, a jsme schopni na ně reagovat, ale při komunikaci online, třeba při chatování či komentování příspěvků, emoce nevidíme a nevíme, co člověk na druhé straně při čtení našich zpráv nebo komentářů prožívá a jak se cítí. Jednoduše nevíme, jaký na něj naše texty měly dopad, zda se smál, mračil, nebo dokonce plakal. Smajlíky a nálepky skutečné emoce nenahradí, přestože jsou často vtipné a zábavné.

Komunikace na internetu **má velký dosah**. Při veřejné komunikaci si může naše zpráva přečíst v podstatě kdokoli, může si zprávu zkopírovat, udělat snapshot/screen obrazovky. Přestože pak komunikaci smažeme, naše zprávy a komentáře se mohou šířit dále, bez našeho vědomí, **mimo naši kontrolu**.

2. Jaké typy příspěvků mohou ostatní zraňovat?

Na jedné straně jsou to příspěvky, kde šlo původně spíš o **legraci** než o snahu někomu ublížit. V online světě se ale obsah velmi často dostává **mimo kontrolu pisatele**, šíří se **virálně** a může se stát předmětem zveličování, zneužití nebo zesměšňování. Druhou skupinu tvoří příspěvky, které již **obsahují různé druhy agrese: nadávky, urážky, zesměšňování, ponižování, šíření ponižujících fotografií či videí**. Ty se pak mohou stát součástí **dlouhodobější a opakované kyberšikany** či dalších komplexnějších forem rizikového chování, včetně trestných činů (např. vydírání či vyhrožování).

Další skupinou jsou **předsudečné nenávistné slovní projevy (hate speech)**, které jsou součástí takzvaných předsudečných trestných činů (hate crime). Jejich cílem je **šířit strach a nenávist** vůči konkrétním osobám či skupinám osob, a to například na základě náboženského vyznání či rasy.

3. Proč někdo publikuje takový obsah?

V některých případech jde jen o **nevinný žert**. Velmi často však autoři vulgárních a násilných textů jednají pod vlivem **strachu, frustrace, obav a především neznalosti či neschopnosti ověřit si fakta**. Nenávistné texty také mohou sloužit k poškozování oponentů, jsou **nástrojem pomsty**.

Řada autorů publikuje nenávistné texty z ryze pragmatických důvodů: **oslovit co nejvíce uživatelů, získat nad nimi kontrolu a postupně je využívat k dosahování vlastních cílů**. Obvykle dobře vědí, že šíří lež a že vyvolají nenávistné reakce, přesto se neštítí násilné chování ve svém publiku (tj. mezi sledujícími a fanoušky) probouzet. Tento způsob komunikace se v posledních letech objevuje například v diskusních fórech různých politických stran a hnutí, známé jsou případy vyvolání nenávisti například vůči Marku Wollnerovi a dalším redaktorům veřejnoprávních médií.

4. Existují nějaké zákonné hranice pro svobodu projevu na internetu a sociálních sítích?

Každý má právo na vyjádření svého názoru, které je zaručeno řadou dokumentů, například Všeobecnou deklarací lidských práv, Mezinárodním paktem o občanských a politických právech nebo třeba Listinou základních lidských práv a svobod.

Svoboda projevu však má své hranice, lze ji omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Jinými slovy:

svoboda projevu neznamená, že si můžeme říkat a psát cokoli.

Existuje řada trestných činů, které s komunikací a sdílením informací na internetu velmi úzce souvisejí a za které hrozí uživateli až vězení, například **pomluva, křivé obvinění, podněcování k nenávisti, projev sympatií k hnutí směřujícím k potlačování práv a svobod člověka apod.** Je důležité vědět, že se svobodou projevu se pojí i zodpovědnost.

5. Jsou v České republice známé nějaké postihy za závadné chování na internetu?

V minulosti již byla potrestána řada uživatelů, kteří hranice svobody projevu v online světě překročili. Tresty padly například za výhrůžky zpěváku Radoslavu Bangovi (Gipsy.cz), za výhrůžky spojené s kauzou tabla prvňáčků z Teplic či za vyhrožování smrtí v případě úmrtí Roma v pizzerii v Žatci.

Jako přestupky proti občanskému soužití pak byly řešeny další situace, například vyhrožování studentovi, který se účastnil výstražné stávky za zachování ústavních a společenských zvyklostí a hodnot. Policie a státní zástupci rovněž upozorňují, že se budou případy hate-crime, kterých přibývá, stále intenzivněji zabývat. Viz odkazy níže.

6. Mohou sociální sítě zahrnovat do podmínek užívání další pravidla týkající se toho, co je zakázáno publikovat?

Musím je dodržovat?

Každý provozovatel sociální sítě si může určit pravidla, která budou regulovat, jak se v jeho prostředí mají uživatelé chovat a kde jsou limity jejich projevu.

Například sociální síť Facebook zakazuje sdílet:

- **Nenávistné, agresivní a ponižující slovní projevy** chápané jako přímý útok na lidi na základě rasy, sexuální orientace, pohlaví, náboženského přesvědčení či vážného tělesného postižení nebo choroby;
- **obsah, který glorifikuje násilí**, utrpení či ponížení jiných (tento obsah je s výjimkami povolen v případě, že je jeho cílem zvýšit povědomí lidí o určitých problémech, například podmínky, ve kterých žijí zvířata ve velkochovech, porušování lidských práv apod.);
- **obsah zobrazující nahotu** dětí a dospělých či sexuální aktivity dospělých;
- **sexuální návrhy** a otevřené vyjadřování o sexualitě, které může vést k obtěžování;
- **obsah pobízející k sebevraždě** a sebepoškození.

Při porušení těchto pravidel může následovat sankce, například krátkodobé či dlouhodobé omezení používání konkrétních služeb nebo zablokování účtu.

7. Co mohu dělat, když mě někdo na sociálních sítích zesměšňuje nebo uráží?

Možností, jak se bránit, je několik:

- Uchovávat si veškeré **důkazy** (SMS zprávy, zprávy z chatu nebo e-mailu, screenshoty, tj. fotografie obrazovky, odkazy na webové stránky), nic nemazat a vše si ukládat.
- **Ukončit komunikaci s útočníkem**, nemstít se, nevyhrožovat a neoplácet útoky, i když se nás útočník bude snažit vyprovokovat.
- **Blokovat útočníka** a obsah, který rozšiřuje. Můžeme kontaktovat poskytovatele služby, zablokovat přijímání útočnických hovorů a zpráv, zamezit útočnickovi přístup k účtu oběti či ke stránkám, které ke svým útokům využívá.
- Pokud to oběť neohrozí, pokusit se **identifikovat pachatele** (např. podle profilu).
- **Oznámit útok dospělému** (rodič, učitel, trenér, vedoucí v kroužku), jemuž důvěřujeme. Nenechávat si to pro sebe a požádat o pomoc. Případně kontaktovat specialisty, organizace, poradny, policii. Příklady organizací, které se touto

problematikou zabývají: E-Bezpečí, Buď safe online, Bezpečně na netu, O2 Chytrá škola apod.

8. Dají se publikované věci úplně smazat? Co mohu dělat, když už jsem publikoval/a nějaký nevhodný obsah?

Je to jako s každým obsahem v online prostředí – přestože ho smažeme, nemůžeme si být stoprocentně jisti, že někde na internetu nekoluje. V online prostředí je velmi snadné kopírovat a rozmnožovat, a to v podstatě cokoli. Proto je **velmi důležité rozmyslet si, co vlastně budeme online publikovat a co se může vymknout naší kontrole**. Pokud už se stane, že zveřejníme nevhodný příspěvek, měli bychom ho samozřejmě smazat a za své chování se omluvit.

Odpovědi vypracoval:

Kamil Kopecký, projekt E-Bezpečí, Univerzita Palackého v Olomouci

Odkazy:

Účelné a lživé vyvolání nenávisti vůči novináři Marku Wollnerovi

<https://manipulatori.cz/tomio-okamura-si-vymyslel-hoax-o-marku-wollnerovi-bude-mit-problem/>

Trivium projektu E-Bezpečí

www.e-bezpeci.cz

Zásady komunity Facebook

www.facebook.com/communitystandards

Tresty za výhrůžky zpěvákovi Radoslavu Bangovi (Gipsy.cz)

<https://plus.rozhlas.cz/vyhruzky-na-facebooku-jsou-trestne-rozhodl-poprve-soud-nenavisti-na-sitich-ale-7169987>

Soud potrestal ženu za nenávistné komentáře pod fotkou prvňáčků

https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/nasili-nenavist-prvnacek-komentar-facebook-trestni-prikaz-obvineny.A180910_15323_7_plzen-zpravy_vb

Soud trestá rasistické útoky po smrti Roma v Žatci

https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/smrt_rom_zatec_soud_20161227.html

Vyhrožování studentovi, který se účastnil výstražné stávky za zachování ústavních a společenských zvyklostí a hodnot

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/muz-ktery-studentovi-vyhrozoval-smrti-celi-stihani-lepsi-nez/r~7f7a0f8633581e88b47ac1f6b220ee8/>

Doporučená literatura:

DOČEKAL, D. a kol.: *Dítě v síti: manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé generace*. Mladá fronta, Praha 2019.

ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL D.: *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Computer Press, Brno 2013.

KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace – příručka pro učitele a rodiče*. Net University Ltd., Olomouc 2010.

KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R., KREJČÍ, V.: *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2015.

ŠEVČÍKOVÁ, A. a kol.: *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Grada, Praha 2014.

Poslední aktualizace: 2/2021